

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ ด้วยสีธรรมชาติ จากพืชในจังหวัดนครศรีธรรมราช

แฉล้ม สภาพร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรออกแบบนิเทศศิลป์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืชในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดทำฐานข้อมูลพืชให้สารสีสำหรับประโยชน์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืช ขั้นตอนการสร้างสรรค์ประกอบด้วย การศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลพืชให้สารสีจากภาคเอกสาร กลุ่มผลิตผ้ามัดย้อม กลุ่มใบไม้สีธรรมชาติ และกลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติบ้านเนินธัมมัง แล้วนำข้อมูลพืชให้สารสีจัดทำเป็นฐานข้อมูลในรูปแบบโปรแกรมนำเสนอข้อมูล การทดลองสกัดสีเพื่อการพิมพ์ โดยกำหนดเป็นแม่สีขั้นต้น 3 สี คือ สีเหลือง สีแดง สีน้ำเงิน สีกลาง 1 สี คือ สีเทาหรือสีดำ การคิดค้นและทดลองหาสูตรของหมึกพิมพ์ธรรมชาติจากส่วนผสมของน้ำสีธรรมชาติจากพืช สารช่วยติดสีและแป้งมันสำปะหลังตามอัตราส่วนที่เหมาะสม คือ น้ำสี 3 ช้อนโต๊ะ สารช่วยติดสี 1 ช้อนโต๊ะ แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา การพิมพ์พิสูจนภาพด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ที่พิมพ์บนกระดาษและผ้าฝ้าย

การพิมพ์ด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แผ่นเดียว การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ ดันฉบับชุดนี้แสดงออกด้วยแนวเรื่องความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่มุ่งเน้น แนวความคิดเกี่ยวกับความสุข ความรัก และความอบอุ่น รูปแบบผลงานเป็นรูปแบบกึ่งเหมือนจริงที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบของทัศนธาตุ คือ รูปทรง 2 มิติ โดยการลดตัดทอนจากรูปทรงงานศิลปกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ตัวหนังสือ ลวดลายจากผ้ามัดย้อมและผ้าบาติก เส้นเป็นตัวกำหนดรูปทรง และทิศทาง น้ำหนักอ่อนแก่ มีการตัดกันและมีระยะน้ำหนักที่ต่อเนื่อง มีการใช้สีอุ่น สีเย็น และค่าน้ำหนักของสีที่ทำให้เกิดความรู้สึกนุ่มนวล เป็นต้น วิธีการพิมพ์เป็นเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ และภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ ผลงานการสร้างสรรค์ดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ของผู้วิจัย และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนศิลปะภาพพิมพ์ให้กับนักศึกษา นับเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรมอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปะภาพพิมพ์ สีสรรษชาติจากพืช

Creating Printmaking Artworks with Natural Dyes from Plants in Nakhon Si Thammarat Province.

Chalaem Sathaporn, Assistant Professor, Visual Communication Design program,
Faculty of Humanities and Social sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand.

ABSTRACT

This creative research on printmaking with natural dyes from plants in Nakhon Si Thammarat Province is aimed at collecting information about these dye plants in a database system for the use in printmaking and at creating printmaking artworks using these natural dyes. This work involves studying, collecting, and analyzing dye plants from various sources, including documents, a group of natural tie - dye producers (Bai Mai Group) in Khiriwong Village, and a group of natural color tie - woven fabric producers (Ban Noen - Thammang). The information gathered is then stored in database. Experiments on extracting dye from plants for printing are focused on the three primary colors (yellow, red and blue), and on one neutral color (grey or black). Research and tests to find a suitable natural printing ink resulted in the following formula: 3 tablespoons of colored water from dye plants, 1 tablespoon of mordant and 1 tablespoon of tapioca starch. Printing proofs are made with a woodcut technique on 3 types of papers (Canson, Fabriano, and Sa paper) and on

cotton, and by a monoprint technique. The original artworks produced are a series about family relations and represent happiness, love and warmth. The artworks are semi - abstract; the visual elements are based on local art forms such as shadow puppets, designs on natural tie - dye and batik cloths. Lines convey form and movement. Tones are distinct and have a consistent value. Warm tones, cool tones, and strong colors are used to get a feeling of tenderness. A woodcut technique and a print installation technique are used for these original works of art. This series shows the development of the researcher's new printmaking technique. It can be applied to teaching students printmaking. This is another way of developing the study of fine arts.

Keywords: Printmaking, Natural Dyes from Plants

1. บทนำ

ศิลปะภาพพิมพ์ (printmaking) เป็นผลงานวิจิตรศิลป์ที่มีคุณค่า เป็นผลงานที่วิจิตร ความงามของผลงานเกิดจากการใช้เส้น เป็นงานต้นแบบที่สร้างสรรค์โดยศิลปิน มีคุณค่าสูง ผลงานศิลปะภาพพิมพ์เกิดจากกลวิธีการพิมพ์ที่ต่างกันตามประเภทของแม่พิมพ์ 4 กลวิธี คือ กลวิธีพิมพ์ผิวขุน ร่องลึก พื้นราบและลายฉลุ (ราชบัณฑิตยสถาน 2541, 112 - 129) แต่ละกลวิธีมักเกิดจากกระบวนการพิมพ์ด้วยวัสดุศิลปะที่ต่างกันจึงให้ผลทางเทคนิคและคุณค่าที่ต่างกัน หมึกพิมพ์เป็นวัสดุสำคัญในการสร้างภาพ ปกติหมึกพิมพ์มีอยู่ 2 ชนิด คือ หมึกพิมพ์สีน้ำ และหมึกพิมพ์เชื่อน้ำมัน หมึกพิมพ์สีน้ำเป็นที่นิยมของศิลปินญี่ปุ่น (ประหยัด 2536, 50) หมึกพิมพ์เชื่อน้ำมันเป็นที่นิยมของศิลปิน มีการใช้ในโรงพิมพ์ นำเข้าจากต่างประเทศ ถ้านำมาใช้ระยะเวลานานอาจจะส่งผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เพราะมีเคมีภัณฑ์และสารเคมีเป็นส่วนผสม (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2549) ศิลปินไทยส่วนใหญ่มักเลือกหมึกพิมพ์เชื่อน้ำมันมาใช้ เพราะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาและรูปทรงผลงานได้ดี ชลูด นิ่มเสมอ ศิลปินภาพพิมพ์ได้เลือกหมึกพิมพ์สีน้ำมาสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์แกะไม้ (มหาวิทยาลัยศิลปากร 2542) ญาณวิทย์ ภูญแจทอง ได้นำดอกอัญชัน ใบเตย ต้นตีนเป็ดฝรั่ง มาเป็นสีในการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร 2545, 34) แต่การสร้างสรรค์แนวทางนี้ยังมีจำนวนน้อยทั้งที่สืบทอดมาจากพี่ที่มีความปลอดภัย ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม และให้ผลทางเทคนิคที่น่าสนใจ

สืบทอดมาจากพี่มักถูกนำไปใช้ประโยชน์ในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ การย้อมเส้นใยสำหรับการทอผ้า (อนันต์เสวกและคณะ 2543, ข - ง) การทำผ้ามัดย้อมและผ้าบาติก (เสาวนิตย์และนวลนวิ 2550, 1 - 3) ซึ่งเป็นผลงานศิลปะประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พี่ให้สารสีในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก

มาก มีลักษณะเฉพาะถิ่น ทั้งป่าพรุ ป่าชายเลน ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก ไม้เลื้อย ไม้ประดับ ไม้ผล สมุนไพร วัชพืช ผักพื้นบ้าน ซึ่งให้สารสีที่มีโทนสีมากมายและแตกต่างจากพืชที่พบทั่วไปในท้องถิ่นอื่น (สุพัตรา , 2548) ได้แก่ มังคุด หูกวาง เพกา ขนุน หลุมพอ สะตอ ลูกเนียง ตะบูนแดง ผ้าร้อยห่อทอง มะพูด ย่านมันแดง ขมิ้นชัน ย่านขมิ้นฤๅษี จิก กุระ เงาะ ชาด มะม่วงหิมพานต์ ย่านคราม ช่อม และครามถั่ว (ประไพ 2548, ออนไลน์) มีการค้นพบสีธรรมชาติจากพืชและนำมาใช้ในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ถ้ามีการนำไปใช้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะบริสุทธิ์ หรือ ผลงานทัศนศิลป์ทั้งในฐานะศิลปินหรือผู้จัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรมจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดเช่นกัน

ดังนั้น แนวทางการนำสีธรรมชาติจากพืชมาใช้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์นับเป็นการสร้างนวัตกรรมและเกิดผลงานแนวทางใหม่ที่มีคุณค่าทางศิลปะ ด้วยเอกภาพของเนื้อหาและรูปทรงที่สะท้อนลักษณะเฉพาะตัวของผู้วิจัยและ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการผลิตวัสดุศิลปะที่พึ่งพาตนเองจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีจากหมึกพิมพ์เขื่อน้ำมัน ลดการนำเข้าหมึกพิมพ์จากต่างประเทศ และการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องพืชให้สารสีนั้นเพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและประโยชน์ด้านอื่น และอาจส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการอนุรักษ์ พันธุ์ และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงคาดหวังว่า ผลจากการสร้างสรรค์สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานศิลปะภาพพิมพ์และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลพืชให้สารสีในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืชในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยแบ่งเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ

ตอนที่ 1 ประกอบด้วย (1) การศึกษา รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (2) การศึกษา รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม (3) การจัดทำข้อมูลพืชให้สารสี

ตอนที่ 2 ประกอบด้วย (1) การทดลองสกัดสีจากพืชให้เป็นแม่สีขั้นต้นและสีกลาง (2) การพิมพ์พิสูจน์ภาพด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้และภาพพิมพ์แผ่นเดียวบนกระดาษและผ้า (3) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์แกะไม้และการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ (4) การประยุกต์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรม (5) การสรุปผลงานสร้างสรรค์ภาคเอกสาร

3.2 เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการวิจัย

(1) ผู้วิจัย (2) วัสดุอุปกรณ์การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ (3) วัสดุอุปกรณ์การสกัดสี (4) วัสดุอุปกรณ์การรวบรวมข้อมูล การจัดทำระบบฐานข้อมูล การสรุปผลงาน

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพืชให้สารสีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร พบว่า

1. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ประกอบด้วยเนื้อหาและรูปทรงที่เป็น เอกภาพ ภาพพิมพ์แกะไม้ ภาพพิมพ์แผ่นเดียว และภาพพิมพ์จัดวางแบบ 3 มิติ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน
2. ผลงานศิลปะภาพพิมพ์แกะไม้ของประยัด พงษ์ดำ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นไทย รูปแบบมักเป็นกึ่งเหมือนจริง ผลงานของปาโบล ปิกัสโซ มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความรัก ผู้หญิง ครอบครัว สงคราม รูปแบบมักเป็นกึ่งเหมือนจริง ผลงานของคัตสึชิกะ โฮกุไซ มีเนื้อหาแสดงถึงวิถีชีวิตของคน ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รูปแบบมักเป็นกึ่งเหมือนจริง ผลงานศิลปะภาพพิมพ์แผ่นเดียวของ ญาณวิทย์ กุญแจทอง เป็นผลงานที่นำสีธรรมชาติจากพืชมาใช้ แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในธรรมชาติ
3. การสร้างสรรค์ผลงานมีหลากหลาย เช่น ภาพพิมพ์แกะไม้ ภาพพิมพ์โลหะ ภาพพิมพ์หิน เป็นต้น มักพิมพ์บนกระดาษ มีการผสมผสานเทคนิคการพิมพ์ การวาด การปะติด การติดตั้ง ลักษณะผลงานมีทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ เรียกผลงานรูปแบบนี้ว่า ภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ
4. ความแตกต่างการพิมพ์ภาพด้วยหมึกพิมพ์ใช้น้ำมันและสีธรรมชาติจากพืช
5. ข้อมูลพืชให้สารสีในจังหวัดนครศรีธรรมราชยังไม่ได้รวบรวมไว้อย่างชัดเจน พบจากกลุ่มผู้ผลิต มีพืชหลายชนิดนำมาย้อมผ้าได้ พบทั่วไปในชุมชน ทั้งไม้ยืนต้น ไม้ผล และวัชพืช

6. ข้อมูลเกี่ยวกับฐานข้อมูลพบว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์และข้อมูลสารสนเทศบนระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์สามารถเผยแพร่ข้อมูลรวดเร็ว ทันสมัย เป็นการพัฒนาการออกแบบนวัตกรรมที่มีเนื้อหาและภาพประกอบสวยงาม

ผลการศึกษาข้อมูลภาคสนาม พบว่า

1. การรวบรวมข้อมูลพืชให้สารสีจากกลุ่มใบไม้คิริวง ณ บ้านเลขที่ 117/1 หมู่ 4 บ้านคิริวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา โดยการสอบถามจากนางอุไร ดั่งเงิน ประธานกลุ่ม พบข้อมูลพืชที่นำมาย้อมผ้า (ภาพที่ 1) การสกัดสี การทำลวดลาย ผ้ามัดย้อม การย้อมผ้า รูปแบบ การต้ม การออกแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ แนวคิดและการทำงานของกลุ่ม การจำหน่าย การจัดทำเว็บไซต์เพื่อการจำหน่ายสินค้า การหาแนวทางนำพืชต่างชนิดมาสกัดสีเพื่อทดแทนพืชที่ให้สีโทนเดียวกัน การปลูกพืชทดแทน

ขั้นตอนการทำผ้ามัดย้อม (ภาพที่ 2) มีดังนี้ (1) จัดเตรียมพืช (2) หั่น สับ หรือ บดพืชเป็นชิ้นแล้วแช่น้ำสะอาด 1 คืน น้ำ 15 ลิตรต่อ 1 กระละมัง (3) ต้มพืชในน้ำเดือดประมาณ 50 - 80 องศาเซลเซียส ต้ม 3 - 4 ชั่วโมง (4) กรองกากพืชออกให้เหลือแต่น้ำสี (5) ต้มผ้าด้วยดียวกับน้ำสะอาด 30 นาที (6) การมัดผ้าด้วยดียว ทำด้วยไม้ไผ่และยางเส้น ขนาดของไม้ไผ่และการมัดผ้าทำให้เกิดลวดลายต่างกัน (7) ย้อมผ้าเป็นเวลา 30 นาที น้ำสี 1 กระละมัง ย้อมผ้าได้ 4 ชิ้น ผ้า 1 ชิ้น ขนาด 2.50 เมตร กรณีพืชให้สีดี น้ำสี 1 กระละมัง ย้อมได้ 20 ชิ้น ถ้าย้อมผ้าผืนเดียวกันให้มีหลายสี ควรย้อมด้วยสีครีม หรือสีเหลืองก่อน ย้อมไป 1 สี มัดผ้าอีกครั้งแล้วนำไปย้อมสีใหม่และสามารถย้อมได้ถึง 10 สี (8) เมื่อต้มผ้าเสร็จนำออกมาแช่ในน้ำซึ่ถ้า ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นด่าง ทำให้สีติดทนและโทนสีเข้มมากขึ้น หรือต้องการให้สีอ่อน ควรใช้กรด เช่น สารส้ม แล้วนำผ้าไปตากให้แห้งก่อนนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ผ้ามัดย้อมสิริธรรมชาติจากพืช (ภาพที่ 3) ที่มีความสวยงามต่อไป (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2550)

พืชให้สารสีที่พบจากกลุ่มใบไม้สีเขียวมีจำนวนไม่น้อยกว่า 19 ชนิด เช่น ขนุน ขี้เหล็ก เงาะ ทุเรียน เนียง เพกา มังคุด สะตอ สาบเสือ หลุมพอ ช่อม เป็นต้น สกัดเป็นโทนสีไม่น้อยกว่า 20 สี เช่น สีส้ม สีชมพู สีเขียว สีเทา เป็นต้น พืชแต่ละชนิดมีหลายสี เช่น สะตอให้สีเทาและสีน้ำตาล เงาะให้สีเทาและสีน้ำตาล ไข่ได้ทั้งเปลือกและใบ มังคุดให้สีมากกว่า 20 สี เช่น สีส้ม สีชมพู สีน้ำตาล สีเหลืองดอกบวบ สีน้ำเงิน เป็นต้น ไข่ได้ทั้งใบสดใบแห้ง เปลือกลูกเนียงให้สีน้ำตาล สีเขียว สีดำ สีเทา กลุ่มใบไม้สีเขียวนำพืชมาย้อมผ้าประมาณ 5 - 6 ชนิด ส่วนแก่นหลุมพอได้จากโคนต้นที่เหลือหลังจากเกิดอุทกภัย มีสีหลักสำหรับย้อมผ้า ใช้สารช่วยติดสี เช่น น้ำขี้เถ้าจากพืชเป็นตัวกระตุ้นจะให้โทนสีต่างกัน ไม่นิยมสารกระตุ้นจากสนิม (สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2551) ทางกลุ่มยังร่วมมือกับนักวิชาการ เพื่อหาแนวทางการนำพืชมาสกัดสีทดแทนพืชที่ให้สีโทนเดียวกัน คือ การสกัดสีจากเปลือกมังคุดแห้งให้ได้สีเหลืองทดแทนแก่นขนุน (มนตราและก้าน 2548)

ใบมังคุด

ใบเพกา

ลูกเนียง

สะตอ

ภาพที่ 1 พืชให้สารสี ณ กลุ่มใบไม้สีเขียว

ภาพที่ 2 การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากพืชของกลุ่มใบไม้คีรีวง โดย นางอุไร ตัวเงิน

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากพืชของกลุ่มใบไม้คีรีวง

2. การรวบรวมข้อมูลพืชให้สารสีกลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติบ้านเนินธัมมัง ณ บ้านเลขที่ 55/1 หมู่ 5 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ โดยสอบถามจากนายจำนัญ พลย-ด้วง ผู้วิจัย นักศึกษา ผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 21 คน ได้รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของวิทยากร พบว่ามีพืชให้สารสีไม่น้อยกว่า 15 ชนิด ทั้งบริเวณบ้านทุ่งนา

แอ่งน้ำ ป่าพรุ เช่น กระ (สมอทะเล) ก่อ ขึ้นหลัก จาก ตะบูน ไทร ย่านมันแดง (ภาพที่ 4) สกัตสีเป็นโทนสีไม่น้อยกว่า 5 สี เช่น สีดำ สีเทา สีเขียว สีน้ำตาล สีเหลือง สีแดง วิทยาการได้สาธิตวิธีเก็บพืชมาสกัตสี การใช้กิ่งไม้แห้งเป็นพื้น การสกัตสีด้วยการดัม วิธีย้อมผ้า การใช้สารช่วยติดสี (ภาพที่ 5) รูปแบบและกระบวนการผลิต การตลาด การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ การทำกระดาดจากพืช แนวโน้มการทำกระดาดจากหญ้าแฝก การนำพืชมาจัดสวนหย่อมบริเวณบ้านเพื่อให้เยาวชนได้ศึกษา และพืชที่วิทยาการเลือกมาสาธิต คือ ใบกระและใบขึ้นหลัก พบว่าพืชชนิดเดียวกันถ้าใช้สารช่วยติดสีต่างกันทำให้ผ้ามีสีต่างกัน คือ (1) ใบกระ+น้ำสนิม = สีดำ (2) ใบกระ+น้ำขึ้นหลัก = สีเหลืองน้ำตาล (3) ใบกระ+น้ำสารส้ม = สีเหลืองอ่อน (4) ใบกระ+น้ำปูนแดง = สีเหลืองน้ำตาล (5) ใบขึ้นหลัก+น้ำสนิม = สีเขียว (6) ใบขึ้นหลัก+น้ำขึ้นหลัก = สีน้ำตาลเหลือง (7) ใบขึ้นหลัก+น้ำสารส้ม = สีเหลืองอ่อน (8) ใบขึ้นหลัก+น้ำปูนแดง = สีน้ำตาลแดง และผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพิ่ม คือ บริเวณหมู่ 3 ตำบลเขาพระบาท อำเภอเข็รใหญ่ พบต้นกระ อำเภอเมือง คือ หมู่ 1 ตำบลปากพูน หมู่ 8 ตำบลท่าจั่ว พบพืช เช่น กระ มังคุด โกงกาง ต้นเนียง หมู่ 4 ตำบลท่าจั่ว คือ บริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบพืช เช่น ราชพฤกษ์ มังคุด ไทร ยอป่า หลุมพอ มะพูด อำเภอท่าศาลา คือ หมู่ 14 บ้านแหลม ตำบลท่าศาลา พบพืชป่าชายเลน เช่น โกงกางใบใหญ่ จาก แสม เป็นต้น

การจัดทำฐานข้อมูลพืชให้สารสีในจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดทำด้วยโปรแกรมนำเสนอข้อมูล Microsoft Office PowerPoint ประกอบด้วยพืช 31 ชนิด เช่น กระ ขนุน ขึ้นหลัก เงาะ เพกา มังคุด เป็นต้น มีการจัดลำดับพืชตามตัวอักษร รายละเอียดของพืช และภาพประกอบ คือ ชื่อพืช วงศ์ สกุล ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อท้องถิ่น ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ประโยชน์ บริเวณที่พบพืช ส่วนของพืช สีที่ได้จากพืช และตัวอย่างสี

ใบกุระ

ต้นย่านมันแดง

ภาพที่ 4 พืชให้สารสี ณ กลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติบ้านเนินธัมมัง บริเวณบ้านนายจำนุญ พลายด้วง

ภาพที่ 5 การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติจากใบกุระและใบขี้เหล็ก โดย นายจำนุญ พลายด้วง

ตอนที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืชในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การทดลองสกัดสารสีจากพืช มี 2 วิธี คือ การต้ม และแช่น้ำ เป็นการสกัดสีให้ได้แม่สีขั้นต้น 3 สี คือ สีเหลือง สีแดง สีนํ้าเงิน สีกลาง 1 สี คือ สีเทา หรือสีดำ พืชที่นำมาทดลอง เช่น ใบมังคุด ลูกเนียง เปลือกเงาะ ต้นฮ่อม ใบกุระ ย่านมันแดง

ฝักราชพฤกษ์ เปลือกแสม พบกลุ่มโทนสีเหลือง สีส้ม สีน้ำตาล จากใบมังกุด ลูกเนียง เปลือกเงาะ ใบกระ ย่านมันแดง ฝักราชพฤกษ์ กลุ่มโทนสีแดง สีแดงส้ม หรือสีแดงน้ำตาล พบจากเปลือกแสม กลุ่มโทนสีน้ำเงินหรือน้ำเงินเทา พบจาก ช่อม ไม้พบกุ่มโทนสีกลาง หรือสีเทาดำ สำหรับสูตรการสกัดสีนั้นผู้วิจัยได้ทดลอง ในระยะเวลาหนึ่งแต่โทนสีธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น สถานที่ปลูก ดิน น้ำ อากาศ ลักษณะเฉพาะของพืช ดังนั้น จึงเป็นตัวอย่างหนึ่ง ของการศึกษาและทดลองเท่านั้น

การพิมพ์พิสูจน์ภาพด้วยกลวิธีพิมพ์แกะไม้และภาพพิมพ์แผ่นเดียวด้วยสีธรรมชาติ บนกระดาษและผ้า วัสดุที่นำมาพิมพ์ คือ กระดาษวาดเขียน (canson) ชนิด 100 ปอนด์เรียบ กระดาษสา ผ้าด้ายดิบและผ้าสาหลูชนิดบาง สีพิมพ์ได้จากสีใบมังกุด เปลือกมังกุด ลูกเนียง ฝักสะตอ ฝักราชพฤกษ์ ช่อม ใบกระ เปลือกแสม

ผู้วิจัยทดลองผสมน้ำสีกับแป้งมันสำปะหลังหรือน้ำยางพาราสดเพื่อให้สีมีความหนืด พบว่าการผสมด้วยแป้งมันสำปะหลังทำให้สีมีความหนืดดี กรณีน้ำยางพาราสดเมื่อผสมน้ำสีทิ้งไว้สีจะเกาะตัวกัน แต่ไม่มีความหนืด มีตะกอนน้ำยางเป็นเม็ด ขนาดเล็ก ส่วนผสมจับตัวกันเป็นก้อนในเวลาประมาณ 30 นาที

การทดลองผสมสีด้วยสารช่วยติดสีทำให้โทนสีต่างกัน สารช่วยติดสีที่นำมาทดลอง คือ น้ำส้มแขก น้ำขี้เถ้าพืช น้ำปูนแดง น้ำสารส้ม และน้ำ จากการทดลองผสมสี 17 ชุด พบว่าส่วนผสมของน้ำใบมังกุด 3 ช้อนโต๊ะ น้ำส้มแขก 1 ช้อนโต๊ะ แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา ตั้งไฟให้ร้อนจนส่วนผสมมีความหนืด นำมาทดลองพิมพ์ภาพ ขนาด 14.5 x 15 เซนติเมตร สามารถพิมพ์ได้จำนวน 15 - 20 ชั้น ซึ่งผลการพิมพ์ สีชุดนี้ดีกว่าชุดอื่น และพิมพ์พิสูจน์ภาพบนกระดาษ 100 ปอนด์ กระดาษสา ผ้าด้ายดิบ และผ้าสาหลูชนิดบาง มีการพิมพ์ด้วยสีเดียวและหลายสี เช่น ใบกระ+ใบมังกุด (ภาพที่ 6) ใบกระ+เปลือกแสม ช่อม+ใบมังกุด ส่วนคุณภาพการพิมพ์บนผ้าด้ายดิบและผ้าสาหลูชนิดบางขึ้นอยู่กับเตรียมผ้า ปริมาณหมึกพิมพ์ และสารช่วยติดสี

ภาพที่ 6 การพิมพ์พิสูจน์ภาพ : ผลงานภาพพิมพ์แกะไม้จากใบกระและใบมังคุด

ผลการพิมพ์ภาพพิมพ์แผ่นเดียวด้วยสีจากใบมังคุดและฝักราชพฤกษ์บนกระดาษ 100 ปอนด์ ยังขาดคุณภาพ จึงทดลองด้วยน้ำสีที่ไม่มีส่วนผสมอื่นเป็นหมึกพิมพ์ มีการพิมพ์ทับด้วยสีผสมแป้งมันสำปะหลัง ผลการพิมพ์มีคุณภาพมากขึ้น และทดลองผสมผสานกับการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์แกะไม้

การสร้างสรรคผลงานศิลปะภาพพิมพ์แกะไม้ด้วยสีธรรมชาติจากพืช

ข้อมูลสนับสนุนแนวความคิด ผู้วิจัยได้เลือกข้อมูลศิลปกรรมท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ทิวทัศน์ในท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ตัวหนังตะลุง ลวดลายจากผ้า

มัดย้อม ผ้าทอ ผ้าบาติก ผ้าปาเต๊ะ ลวดลายจากจิตรกรรมในหนังสือชุด เครื่องประดับ โนรา ต้นไม้ ดอกไม้ และวิถีชีวิตในชุมชนมาเป็นแนวทางในการสรุปแนวความคิด

การสรุปแนวความคิดและรูปแบบ คือ การนำเรื่องคนมาแสดงออกด้วยแนวเรื่องความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่มีความสุข ความรัก ความอบอุ่น เนื้อหาแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกและวิถีชีวิตของคนในชนบทที่เรียบง่ายอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่สวยงามและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า แสดงออกด้วยรูปแบบกึ่งเหมือนจริง และมีลักษณะคล้ายการบันทึกประสบการณ์ชีวิต กำหนดให้ผลงานสื่อชุดความรักและครอบครัวของเจ้าเท่งและหนูนุ้ย

การออกแบบภาพร่าง เป็นการกำหนดโครงสร้างและสัดส่วนรูปทรงของผลงานด้วยการวาดเส้นด้วยดินสอบนกระดาษก่อนที่จะนำไปวาดเส้นอีกครั้งบนแผ่นแม่พิมพ์ในขั้นตอนการสร้างแม่พิมพ์

การเตรียมแม่พิมพ์ เป็นการสร้างแม่พิมพ์แกะไม้โดยนำกระดาษอัดเมโซไนท์มาแล้ววาดเส้นเป็นรูปทรงบนผิวหน้าแม่พิมพ์ นำเครื่องมือแกะไม้มาแกะให้เป็นรูปทรงตามที่กำหนดไว้ ผลงานภาพพิมพ์ 2 มิติชุดนี้มีแผ่นแม่พิมพ์ต่อชิ้นงานจำนวนไม่น้อยกว่า 3 แผ่น ซึ่งนำมาพิมพ์ทับซ้อนกัน ส่วนภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติเลือกใช้แผ่นแม่พิมพ์ 1 แผ่น (ภาพที่ 7)

การเตรียมสีพิมพ์ สีพิมพ์เป็นสีธรรมชาติจากพืชที่ผู้วิจัยได้มีการทดลองสกัดสีคล้ายการสกัดสีการทำผ้ามัดย้อมและทดลองนำมาพิมพ์พิสูจน์ภาพจนได้ผลของการพิมพ์ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ พืชหลายชนิดเป็นพืชที่ปลูกอยู่ทั่วไปในชุมชนและมหาวิทยาลัย เช่น มังคุด เนียง สะตอ เงาะ พบที่กลุ่มไผ่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และอำเภอเมือง แสมพทที่อำเภอท่าศาลา ห่อหมกพบเฉพาะที่กลุ่มไผ่บ้านคีรีวง ทุเรียนและย่านมันแดงพบที่ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ และยังพบทุเรียนที่ตำบลปากพูน ตำบลท่าจี่ อำเภอเมือง อีกด้วย

ภาพที่ 7 การเตรียมแผ่นแม่พิมพ์แกะไม้

การเตรียมสีพิมพ์ มีขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การจัดหาพืชมาทำเป็นสีพิมพ์ เช่น ใบมั่งคุด ผู้วิจัยได้นำมาจากต้นมั่งคุดที่อยู่บริเวณบ้านพักในมหาวิทยาลัย เลือกใบมั่งคุดสด ใช้ใบขนาดใหญ่ที่อยู่บริเวณโคนกิ่งและมีความสมบูรณ์ ส่วนเนียง สะตอ และเงาะ เป็นพืชที่พบได้ตามฤดูกาล สามารถเก็บจากต้นพืช หรือหาซื้อได้จากตลาด ลูกเนียงนำมาสกัดสีได้ทั้งเปลือกและเนื้อ สีจากสะตอและเงาะได้มาจากส่วนของเปลือก สีจากส้มได้มาจากส่วนของเปลือกลำต้น สีจากขมิ้นได้มาจากทั้งใบและลำต้น สีจากกระดังงาได้มาจากใบ ส่วนย่านมันแดงมีลักษณะเป็นเถาวัลย์ และสีที่ได้มาจากส่วนลำต้น

2. การเตรียมน้ำสี เป็นการสกัดสีด้วยการนำพืชมาต้ม หรือใช้วิธีการแช่พืชในน้ำ (ภาพที่ 8) การสกัดสีพืชแต่ละชนิดใช้วิธีการเดียวกันได้ คือ นำพืชมาหั่น ตัด หรือ ฉีกเป็นชิ้นขนาดเล็ก ปริมาณ 0.5 กิโลกรัม ล้างให้สะอาดแล้วนำมาแช่ในน้ำสะอาด 3 ลิตร เป็นเวลา 1 คืน แล้วต้มพืชในน้ำเดือดประมาณ 50 - 80 องศาเซลเซียส ใช้เวลาประมาณ 1 - 4 ชั่วโมง ตามลักษณะของพืช หรือต้องการให้น้ำสีมีความเข้มข้นมากขึ้น ใบพืชควรต้มไม่เกิน 1 - 2 ชั่วโมง และเปลือกควรเพิ่มเวลาการต้มมากขึ้น ซึ่งจะได้น้ำสีจากพืชประมาณ 325 มิลลิลิตร กรองน้ำสีให้สะอาด บรรจุในภาชนะ และเก็บไว้ในตู้เย็น ซึ่งเก็บไว้ได้นานจนกว่าจะนำมาใช้จนหมด กรณีแช่น้ำเป็นการสกัดสีโดยไม่มีการต้ม แช่น้ำสะอาดไว้ 1 คืน แล้วนำมาใช้เป็นน้ำสีได้ แต่น้ำสีจะมีความเข้มข้นแตกต่างจากการต้ม น้ำสีที่ได้จากการสกัดสีส่วนใหญ่มีโทนสีน้ำตาล นอกจากช่อมจะมีโทนสีน้ำเงินเทา

3. การเตรียมสารช่วยติดสี เป็นการเตรียมน้ำส้มแขก น้ำปูนแดง น้ำสารส้ม น้ำสนิม ปูนขาว สารช่วยติดสีเหล่านี้ทำให้สีมีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น ถ้าผสมน้ำสีด้วยน้ำส้มแขกในอัตราส่วนที่เหมาะสมสีจะมีความหนืดพอดี โทนสีมีความแตกต่างกัน คือ ถ้าต้องการโทนสีที่เข้มข้นควรผสมด้วยน้ำปูนแดงหรือน้ำสนิม ถ้าต้องการโทนสีที่อ่อนควรผสมด้วยน้ำสารส้ม กรณีการพิมพ์บนผ้าด้วยดิบบสารช่วยติดสีจะทำให้สีติดทนมากขึ้น การเตรียมสารช่วยติดสีทำได้ด้วยการแช่น้ำ การต้ม การผสมน้ำให้ละลาย เช่น การต้มส้มแขกแล้วกรองน้ำให้สะอาดก่อนนำมาใช้ น้ำปูนแดงได้จากการนำปูนแดงมาผสมน้ำแล้วรอให้ปูนแดงตกตะกอนจึงนำน้ำมาใช้ การผสมสารส้มกับน้ำควรผสมจนน้ำมีรสฝาด ส่วนน้ำสนิมเกิดจากการนำเศษเหล็กผสมน้ำทิ้งไว้ประมาณ 2 - 6 เดือน การเตรียมน้ำสนิมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ผสมน้ำตาลทรายและน้ำมะนาวลงไปด้วยเพื่อให้ทำปฏิกิริยากับเหล็กเกิดเป็นน้ำสนิมเร็วขึ้นและแช่ไว้นาน 5 - 6 เดือน เมื่อนำมาผสมกับน้ำใบกระจะได้อ่อนสีเทาดำ หรือสีม่วงดำ ซึ่งคล้ายกับสีที่ได้จากการย้อมผ้าด้วยใบกระและน้ำสนิม

4. การผสมสีพิมพ์ ส่วนผสมของสีพิมพ์ธรรมชาติที่เหมาะสม คือ น้ำสีธรรมชาติ จากพืช 3 ช้อนโต๊ะ สารช่วยติดสี 1 ช้อนโต๊ะ แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา ผสมให้เข้ากันแล้วตั้งบนเตาทำความร้อนเพื่อทำให้น้ำสีเกิดความหนืดแล้วจึงนำมาพิมพ์ภาพ (ภาพที่ 9) สีพิมพ์ที่จะนำมาพิมพ์งานแต่ละครั้งควรเตรียมเมื่อต้องการพิมพ์ภาพผลงานจะให้ผลการพิมพ์ที่ดีกว่าผสมสีทิ้งไว้นาน

ใบมังคุดสด

ใบมังคุดสดแช่น้ำ 2 คืน

เปลือกสะตอ

ลูกเนียง

ภาพที่ 8 การสกัดสีจากใบมังคุดสด เปลือกสะตอ ลูกเนียง

น้ำใบมังกุดสด น้ำยางพาราสด แป้งมัน
แช่ 1 คืนแล้วต้ม สำปะหลัง

สีพิมพ์จากใบมังกุดต้ม ใบกระ
+ น้ำสนิมเปลือกส้ม

ภาพที่ 9 การผสมสีพิมพ์

สีพิมพ์ธรรมชาติจากพืชที่ได้จากส่วนผสมดังกล่าวจะมีสีที่แตกต่างกันไปตามชนิดของพืชและสารช่วยติดสี เมื่อมีการพิมพ์ทับซ้อนกันจะทำให้เกิดเป็นสีและน้ำหนักรวมเพิ่มขึ้นอีกด้วย กลุ่มโทนสีเหลือง สีส้ม สีแดง และสีน้ำตาล ที่พบ เช่น

- (1) สีเหลืองส้ม = น้ำใบมังกุด 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำสารส้ม 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา
- (2) สีเหลือง = น้ำใบมังกุด 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำส้มแขก 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา

- (3) สีส้ม = น้ำใบม้งคุด 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำปูนแดง 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (4) สีส้มแดง = น้ำเปลือกแสม 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำส้มแขก 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (5) สีนํ้าตาลเหลือง = น้ำเปลือกเงาะ 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำสารส้ม 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (6) สีนํ้าตาลเหลือง = น้ำใบกระ 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำส้มแขก 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (7) สีนํ้าตาลแดง = น้ำเปลือกแสม 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำปูนแดง 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (8) สีนํ้าตาล = น้ำเปลือกกระสอ 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำส้มแขก 1 ช้อนโต๊ะ
+ แป้งมันสำหรับหลัง 1 ช้อนชา

กลุ่มโทนสีน้ำเงินและสีกลาง ที่พบ เช่น

- (1) สีน้ำเงินเทา = น้ำฮ่อม 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำส้มแขก 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สีเขียวเทา สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (2) สีเขียวเข้ม = น้ำเปลือกเงาะ 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำสนิม 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา
- (3) สีเทาดำ = น้ำใบกระ 3 ช้อนโต๊ะ + น้ำสนิม 1 ช้อนโต๊ะ + แป้งมัน
สำหรับหลัง 1 ช้อนชา

สำหรับความคงทนของสีเมื่อพิมพ์บนกระดาษ สีจะมีความคมชัดมากกว่า 12 เดือน ส่วนการพิมพ์บนผ้าด้ายดิบและแช่ด้วยสารติดสีแล้วซักด้วยน้ำให้สะอาด ความคมชัดของสีจะลดลง แต่ยังไม่ได้ทดสอบความคงทนของสี เพราะการพิมพ์บนผ้าใช้เฉพาะกับงานภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ ซึ่งไม่มีการซักผ้าด้วยน้ำ ความคมชัดของสีจึงมีความชัดเจน

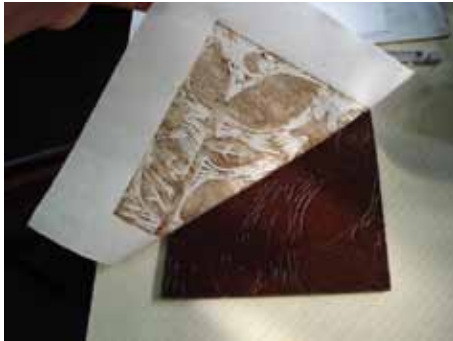
การเตรียมอุปกรณ์สำหรับการพิมพ์ภาพ คือ แป้งมันสำปะหลัง กระดาษ ฟาเบรียนโน กระดาษ 100 ปอนด์ กระดาษสา ผ้าด้ายดิบ ผ้าสาลูชนิดบาง กระดาษ A4 กรรไกร มีดกรีดกระดาษ (คัทเตอร์) ไม้บรรทัด ช้อนไม้สำหรับการพิมพ์ด้วยมือ ถ้วยใส่สี หม้อผสมสี ช้อนโต๊ะ และช้อนชาสำหรับการผสมสี กะละมังสำหรับใส่น้ำ เตาทำความร้อน ผ้าเช็ดมือ

สำหรับผ้าด้ายดิบ มีการเตรียมด้วยการต้มผ้าด้ายดิบด้วยน้ำสะอาด 30 นาที และนำไปย้อมสีธรรมชาติ ผึ่งให้แห้งก่อนนำมาพิมพ์ภาพ สีที่นำมาย้อมได้จากใบมังคุด ซึ่งย้อมผ้าได้สีเหลืองส้ม เปลือกแสมย้อมผ้าได้สีน้ำตาลแดง ส่วนผ้าสาลูชนิดบาง นำมาพิมพ์ได้เลย

การพิมพ์พิสุจน์ภาพ เป็นการพิมพ์เพื่อดูผลของโครงสร้างภาพที่เกิดการแกะแม่พิมพ์ ผลของหมึกพิมพ์ สารช่วยติดสี การกลิ้งหมึก การดูดซับสีของกระดาษพิมพ์ ผ้าด้ายดิบ และผ้าสาลูชนิดบาง (ภาพที่ 10.1 และ 10.2)

ภาพที่ 10.1 การพิมพ์บนกระดาษ

ภาพที่ 10.2 การพิมพ์พิสุจน์ภาพบนกระดาษและผ้า

การพิมพ์ภาพผลงานต้นฉบับ เกิดจากกลวิธีภาพพิมพ์แกะไม้มากกว่า 10 ชิ้น และคัดเลือกผลงานต้นฉบับ 10 ชิ้น ผลงานภาพพิมพ์ 2 มิติ 9 ชิ้น (ภาพที่ 11 - 17) ภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ 1 ชิ้น (ภาพที่ 18 - 20)

วิธีการพิมพ์ผลงานภาพพิมพ์ 2 มิติ เป็นการพิมพ์ภาพพิมพ์แกะไม้ เมื่อเตรียมสีพิมพ์แล้วจึงนำมาระบายบนแผ่นแม่พิมพ์ ถ้าใช้มือระบายให้ทั่วจะให้ผลการพิมพ์ที่ดีกว่าใช้ฟู่กันหรือลูกกลิ้งสี และพิมพ์ภาพด้วยซ้อนไม้แทนแทนพิมพ์ ซึ่งทำให้การพิมพ์ภาพไม่มีความยุ่งยาก เมื่อพิมพ์ภาพแล้วทิ้งไว้ให้แห้ง แล้วนำวัตถุที่มีความเรียบและหนักมาวางทับจะทำให้กระดาษพิมพ์เรียบมากขึ้น หลังจากนั้นนำไปเก็บไว้ในชั้น หรือใส่กรอบสำหรับติดผนัง

วิธีการสร้างสรรค์ภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ เป็นวิธีการผสมผสานแบบการทดลอง คือ การพิมพ์ภาพพิมพ์แกะไม้บนผ้าด้ายดิบที่ไม่ได้ย้อมสีและการย้อมสีธรรมชาติจากพืช และพิมพ์บนผ้าสาหลูชนิดบาง ซึ่งใช้วิธีการพิมพ์เหมือนภาพพิมพ์ 2 มิติ เทคนิคปะติดให้ผ้าทับซ้อนกัน การตัด การเย็บ การพับ ใช้วัสดุสำเร็จรูปเป็นรูปทรง 3 มิติ อาทิ ตุ๊กตาช้างที่ทำจากผ้ามัดย้อมมาผสมผสานในชิ้นงาน แล้วจัดวางแบบ 3 มิติด้วยการวางบนพื้นและแขวนผนัง ขนาดผลงานแปรเปลี่ยนได้

ภาพที่ 11 ผลงานชิ้นที่ 1 “คิดถึง”
ขนาดผลงาน 20x30 ซม. เทคนิคภาพ
พิมพ์แกะไม้

ภาพที่ 12 ผลงานชิ้นที่ 4 “ครอบครัว”
ขนาดผลงาน 20x30 ซม. เทคนิคภาพ
พิมพ์แกะไม้

ภาพที่ 13 ผลงานชิ้นที่ 7 “ครอบครัว”
ขนาด 29.5 x 29.5 ซม.
เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้

ภาพที่ 14 รายละเอียดของผลงานภาพพิมพ์

ภาพที่ 15 รายละเอียดของผลงานภาพพิมพ์

ภาพที่ 16 รายละเอียดของผลงานภาพพิมพ์

ภาพที่ 17 รายละเอียดของผลงานภาพพิมพ์

ภาพที่ 18 - 20 รายละเอียดภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ ผลงานชิ้นที่ 10 “บันทึกของแม่” ขนาดผลงานแปรเปลี่ยนได้

การประยุกต์เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรม

เป็นการนำผลการทดลองและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์มาประยุกต์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรมของหลักสูตรศิลปกรรม รายวิชาภาพพิมพ์พื้นฐาน ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์และไม้ด้วยหมึกพิมพ์ เชื่อมั่น และสัทธิธรรมาติจากพืช ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตให้นักศึกษาเรียนรู้ตามลำดับ และมีขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. การบรรยายข้อมูลด้วยโปรแกรมนำเสนอข้อมูล Microsoft Office PowerPoint ก่อนที่นักศึกษาจะไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม
2. การศึกษาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการย้อมผ้าด้วยสัทธิธรรมาติจากพืช ณ บ้านเลขที่ 55/1 หมู่ 5 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2551 เวลา 10.00 - 16.00 น. โดยนายจำนุญ พลายด้วง เป็นวิทยากร
3. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ของนักศึกษาในห้องปฏิบัติงาน มีขั้นตอนคือ การสกัดสี การพิมพ์ภาพผลงาน นักศึกษาได้มีส่วนร่วมวางแผนงานด้วยการแบ่งกลุ่มปฏิบัติงาน 6 กลุ่ม ทุกกลุ่มเตรียมพืชมาสกัดสี กลุ่ม 1 ใบมังคุดและใบไทร กลุ่ม 2 เปลือกลูกเหียงและสะตอ กลุ่ม 3 ใบเพกาและเปลือกเงาะ กลุ่ม 4 ใบทุเรียน กลุ่ม 5 ใบมะม่วงหิมพานต์ นำมาสกัดสีด้วยการแช่น้ำ 1 คืน แล้วต้ม 30 นาที การแกะแม่พิมพ์จากกระดาษอัดเมโซไนท์เป็นรูปทรงที่มีเนื้อหาเรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แล้วนำมาพิมพ์ด้วยสัทธิธรรมาติด้วยอัตราส่วน คือ น้ำสี 3 ช้อนโต๊ะ สารช่วยติดสี 1 ช้อนโต๊ะ แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา พิมพ์พิสูจน์ภาพด้วยกระดาษขนาด A4 กระดาษ 100 ปอนด์ ผ้าด้ายดิบ นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนชุดสีกันจึงเกิดการทำงานร่วมกันมากขึ้น รูปทรงผลงานมาจากหนังตะลุง วัวชน ไก่ชน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ พระพุทธรูป เด็กขี่ม้าก้านกล้วย ดอกไม้ ผีเสื้อ เหยี่ยวมะโม ทิวทัศน์วัดพระมหาธาตุวราวิหาร และนักศึกษาสรุปผลงานด้วยการจัดทำรายงาน

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืชโครงการนี้มีผลวิจัยตามวัตถุประสงค์แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพืชให้สารสีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1. การศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร รายงานวิจัย บทความวิจัย ข้อมูลจากระบบสารสนเทศทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ แล้วสรุปข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์

2. การศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผลิตผ้ามัดย้อมกลุ่มไบไม้คี่ริ้ว อำเภอลานสกา ด้วยการสอบถามจากนางอุไร ดวงเงิน และกลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติบ้านเนินธัมมัง อำเภอเชียรใหญ่ ได้สอบถามจากนายจำนุญ พลายดวง และสำรวจเพิ่มเติมจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช และอำเภอท่าศาลา

3. เมื่อรวบรวมข้อมูลพืชได้แล้วจึงนำข้อมูลพืชให้สารสีจำนวน 31 ชนิดมาจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูล

ตอนที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืช

มีขั้นตอนการสร้างสรรค์ คือ

1. การทดลองสกัดสารสีจากพืช โดยกำหนดเป็นแม่สีขั้นต้น 3 สี คือ สีเหลือง สีแดง สีนํ้าเงิน สีกกลาง 1 สี คือ สีเทา หรือสีดำ ซึ่งพบสีจากพืชหลายชนิดที่ให้สีแตกต่างกันและกำหนดเป็นโทนสีได้

2. การพิมพ์พิสูจน์ภาพด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้พิมพ์บนกระดาษและผ้า การพิมพ์ด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แผ่นเดียวบนกระดาษ มีขั้นตอนการคิดค้นและทดลอง ค้นหาสูตรของหมึกพิมพ์สีธรรมชาติจากพืช และพบอัตราส่วนที่เหมาะสมสำหรับการพิมพ์ภาพ คือ น้ำสี 3 ช้อนโต๊ะ สารช่วยติดสี 1 ช้อนโต๊ะ แป้งมันสำปะหลัง 1 ช้อนชา สีจากพืชที่นำมาใช้ คือ ใบมั่งคุด เปลือกมั่งคุด ผักสะตอ ลูกเนียง ผักราชพฤกษ์ เปลือกเงาะ ฮ่อม ใบกระ เพือกแสม สารช่วยติดสี คือ น้ำส้มแขก น้ำขี้เถ้าพืช น้ำปูนแดง น้ำสารส้ม น้ำสนิม มีการนำน้ำยาราดมาเป็นส่วนผสม แต่ไม่ให้เกิดผลการพิมพ์ตามความต้องการ

3. การสร้างสรรค์ภาพพิมพ์ต้นฉบับด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้แบบ 2 มิติ จำนวน 9 ชิ้น พิมพ์บนกระดาษฟาเบรียนโน กระดาษ 100 ปอนด์ และภาพพิมพ์แบบจัดวาง 3 มิติ 1 ชิ้น โดยวิธีการผสมผสานภาพพิมพ์แกะไม้พิมพ์บนผ้าด้วยดิบย้อมสี และไมย้อมสี พิมพ์บนผ้าสาหลูชนิดบาง การปะติด ตัด เย็บ พับ ใช้วัสดุสำเร็จรูปมาประกอบ ขนาดผลงานแปรเปลี่ยนได้ และผลจากการสร้างสรรค์นำไปประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้ทางศิลปกรรม

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติจากพืชในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ของผู้วิจัย ในวงการศิลปะถือว่างานสร้างสรรค์มีความสำคัญเท่างานวิจัย เพราะศิลปินต้องมีแนวความคิด มีความบันดาลใจจากข้อมูลภายนอก แล้วนำข้อมูลเข้าสู่ระบบการค้นคว้า รวบรวมและกลั่นกรองให้เห็นแกนของสิ่งที่ต้องการนำเสนอ ผลสรุปสุดท้าย คือ งานสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร 2550, หน้าคำนำ) ดังนั้น ขั้นตอนงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยจึงมีขั้นตอนหรือกระบวนการสร้างสรรค์ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารเป็นการศึกษาผลงานศิลปะภาพพิมพ์จากศิลปินไทย ญี่ปุ่น และศิลปินตะวันตกเพื่อศึกษาแนวความคิดและรูปแบบ ผู้วิจัยได้พบข้อเด่นของเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ ภาพพิมพ์จัดวางแบบ 3 มิติ ที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวความคิดการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคผสมผสาน โดยมีคำถามว่า หัตถกรรมพื้นบ้าน ประสพการณ์ส่วนตัวกับศิลปะภาพพิมพ์รูปแบบใหม่จะมาผสมผสานกันได้อย่างไร ผลงานของปิกัสโซนับเป็นผลงานที่มีคุณค่า แนวทางการทำงานต่อเนื่องตลอดชีวิต สะท้อนหลังสร้างสรรค์ยิ่งใหญ่ที่แฝงอยู่ในตัวศิลปิน ผลงานโฮกูไซ มีรูปแบบผลงานที่สะท้อนถึงธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของญี่ปุ่นได้ชัดเจน

ข้อมูลหมึกพิมพ์ สีพิมพ์ผ้า และสีย้อมผ้า นับเป็นส่วนช่วยผลักดันการสร้างสรรค์ เพราะปกติผู้วิจัยมักจะพิมพ์ภาพผลงานด้วยหมึกพิมพ์เชื่อน้ำมัน ใช้วัสดุที่มีส่วนผสมสารเคมี เช่น น้ำมันสน ทินเนอร์ น้ำกรด ยางสน ผงคาร์บอน แผ่นโลหะ แผ่นพลาสติก เป็นต้น การทำงานเช่นนี้ทำให้สารเคมีจากหมึกพิมพ์ และน้ำมันสนไหลลงสู่แหล่งน้ำ อาจเป็นผลเสียต่อสภาพแวดล้อมระยะยาว ดังนั้น แนวคิดการนำพืชให้สารสีมาเป็นหมึกพิมพ์จึงเกิดขึ้นพร้อมกับแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน

ข้อมูลพืชให้สารสีที่ปรากฏในภาคเอกสาร ผู้วิจัยได้นำไปจัดทำฐานข้อมูลมีพืชหลายชนิดที่ทางกลุ่มผู้ผลิตผ้ามัดย้อม ผ้าบาติก และผ้าทอในจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ได้นำมาย้อมผ้า แต่ผู้วิจัยคาดหวังว่าถ้ามีเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ให้เป็นระบบจะเกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน อีกทั้งอาจจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการเพิ่มมูลค่างานศิลปะประยุกต์ในอนาคต

ข้อมูลศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นที่มาของการสรุปแนวความคิด การนำรูปทรงมาสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต และศิลปกรรมท้องถิ่นในภาคใต้ที่มีคุณค่า

การเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้เรื่องสัณฐานชาติจากพืชและนักศึกษาที่ร่วมโครงการได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรงของผู้เชี่ยวชาญใน

ท้องถิ่นและเกิดความภาคภูมิใจในงานศิลปกรรมท้องถิ่น ทำให้มองเห็นพืชให้สารสีที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกอย่าง การรักษาสีแวดล้อม ไม่ตัดทำลาย ควรปลูกพืชเพิ่มเติม อนุรักษ์พืช เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ซึ่งวิทยากรได้ให้แนวคิดในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงานศิลปะด้วยใจรักทำให้เกิดผลงานศิลปะและงานหัตถกรรมที่ดูสวยงามมากขึ้น การสืบสานภูมิปัญญาให้อยู่คู่กับท้องถิ่นด้วยการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่สนใจ

ขั้นตอนการจัดทำฐานข้อมูลพืชให้สารสีเป็นการรวบรวมเพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะของผู้วิจัยและเผยแพร่ให้กับผู้สนใจ

ขั้นตอนการพิมพ์พิสูจน์ภาพ เป็นขั้นตอนการทดลองสกัดพืชเพื่อให้ได้น้ำสีและคิดค้นหาสูตรในการทำหมึกพิมพ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทดลองและพบว่าสามารถนำพืชมาสกัดสีเพื่อพิมพ์ภาพได้ คือ การสกัดสีเพื่อหาน้ำสีที่มีโทนสีต่างกัน พบโทนสีตามหลักทฤษฎีสีเป็นแม่สีขั้นต้น คือ สีเหลือง สีแดง สีนํ้าเงิน และสีกลาง คือ สีเทา หรือสีดำจากพืชหลายชนิด เช่น ใบมังคุด เปลือกสะตอ ลูกเนียง เปลือกแสม ช่อม เป็นต้น แล้วหาวิธีทำให้น้ำสีที่มีความเหลวให้เกิดความหนืดเพื่อนำมาเป็นหมึกพิมพ์ด้วยทดลองนำแป้งมันสำปะหลังหรือนํ้ายาลพาราสดมาผสมกับน้ำสีพบว่าแป้งมันสำปะหลังมีความเหมาะสมมากกว่านํ้ายาลพาราสด สารช่วยติดสีเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หมึกพิมพ์มีความหนืด มีการกระจายตัว และให้โทนสีที่ต่างกันได้ น้ำส้มแขกเป็นสารช่วยติดสีที่ใช้ได้ดี หมึกพิมพ์มีความหนืดพอดี การกระจายตัวดี เนื้อสีจะลื่น ส่วนการผสมด้วยปูนแดงหรือนํ้าสนิมสีจะมีความหนืดมากกว่าเนื้อสีไม่ยืดหยุ่น แต่นำมาเป็นหมึกพิมพ์ได้ เพราะทำให้เกิดน้ำหนักของสีและความจัดของสีที่สวยงาม

จากผลการทดลอง ผู้วิจัยได้กำหนดแม่สีขั้นต้นว่ากลุ่มสีเหลือง สีส้ม สีนํ้าตาลได้จากใบมังคุดผสมนํ้าส้มแขก เปลือกสะตอ ลูกเนียง เปลือกเงาะ กลุ่มสีแดง สีแดงส้ม สีแดงนํ้าตาล สีชมพู ได้จากเปลือกแสม หรือใบมังคุดผสมนํ้าปูนแดง กลุ่ม

สีน้ำเงินเทา สีเขียวเทาได้จากช่อมผสมน้ำส้มแขก กลุ่ม สีเทา สีดำ สีม่วงดำได้จากใบกระผสมน้ำสนิม เปลือกเงาะผสมน้ำสนิม

วัสดุพิมพ์สีสูงนี้ให้ผลดีต่างกัน กระดาษ 100 ปอนด์ทำให้สีมีความสว่างมากขึ้น แต่เนื้อกระดาษดูดซับหมึกพิมพ์ได้น้อย ถ้ามีการพิมพ์สีทับซ้อนกันมากกว่า 3 สี ผลของสีจะไม่ดี กระดาษสาเป็นกระดาษที่มีเนื้อเยื่อที่ยืดหยุ่นสามารถดูดซับหมึกได้ดี แต่ความสดของสีลดลง กระดาษปาเบรียนโนเป็นกระดาษที่มีการดูดซับสีที่ดี ให้ผลการพิมพ์ที่ดี การพิมพ์สีสูงบนผ้าด้ายดิบสีติดดี แซ่สารช่วยติดสีแล้วซักด้วยน้ำสะอาด รูปทรงหรือลวดลายพิมพ์ยังปรากฏอยู่แต่น้ำหนักอ่อนแก่ของสีลดลง การพิมพ์บนผ้าควรผสมหมึกพิมพ์ให้มีความเหลวมากกว่าเพราะจะทำให้ภาพที่เกิดจากการพิมพ์ภาพมีความคมชัดมากขึ้น

ขั้นตอนการสร้างสรรคผลงานศิลปะภาพพิมพ์ ประกอบด้วยการสรุปแนวความคิด ประสพการณ์ และอารมณ์ความรู้สึกของผู้วิจัย เนื้อหาและรูปทรงแสดงออกถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่มีความสุข ความรักและความอบอุ่น ซึ่งเป็นความรู้สึกจากความผูกพันกับครอบครัว และมีความเชื่อมั่นว่าครอบครัวที่อบอุ่นนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต ส่วนวัสดุและเทคนิควิธีการที่นำมาใช้นั้นเกิดจากความประทับใจความสวยงามของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ความชื่นชอบต้นไม้และธรรมชาติ จึงเกิดเป็นแนวคิดและแนวทางการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ที่ปลอดภัยจากสารเคมีและลดมลภาวะเป็นพิษ

ผลงานภาพพิมพ์ชุดนี้เป็นแสดงถึงการสร้างสรรค์ ทดลอง และคิดค้นแนวทางใหม่ของผู้วิจัยทั้งรูปแบบและเทคนิควิธีการ มีการแก้ปัญหาต่างๆ เช่น สีพิมพ์มีความหนืดเกินไปเมื่อพิมพ์ภาพแล้วกระดาษพิมพ์ขาด โทนสีบางสีไม่สามารถนำมาใช้ปริมาณมากได้ อาทิ ช่อมที่ให้สีน้ำเงิน เพราะยังมีการปลูกจำนวนไม่มาก ทำให้ภาพผลงานจึงขาดโทนสีน้ำเงิน ถ้ามีปริมาณพืชมากขึ้นจะทำให้มีสีน้ำเงินมาใช้มากขึ้น หรือต้องค้นคว้าต่อไปว่าพืชชนิดไหนมาทดแทนได้บ้าง หรืออาจจะเกิดจากส่วนผสมของพืชหลายชนิดก็มีความเป็นไปได้ทั้งนั้น

นอกจากนี้ อาจจะเป็นแนวทางการนำเทคนิคการพิมพ์บนผ้าซึ่งเป็นการนำความรู้ทางทัศนศิลป์ไปประยุกต์ในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ผู้วิจัยมีแนวคิดที่แนวทางการทำหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทผ้าที่ทำด้วยมือให้มีรูปแบบและลวดลายที่แตกต่างไป นับเป็นโอกาสการสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามแนวโน้มความนิยมของตลาดต่างประเทศควรมีรูปแบบที่ร่วมสมัย มีประโยชน์ใช้สอยได้จริง มีเอกลักษณ์งานที่ผลิตด้วยมือด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคุณภาพทางศิลปะและการออกแบบ มีกระบวนการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก แสดงคุณค่าทางสุนทรีย์ในรูปแบบเรื่องราว เนื้อหา วัสดุ เทคนิค เพื่อสร้างความแตกต่างในการนำเสนอสินค้า (ปรีชา 2548) งานหัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีความสวยงามเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถ้ามีความงามทางทัศนศิลป์ด้วยรูปแบบร่วมสมัยเพิ่มขึ้นจะเกิดเอกลักษณ์งานศิลปกรรมท้องถิ่นได้

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ควรทำอย่างต่อเนื่องและหาแนวทางประยุกต์ใช้กับศิลปะประยุกต์
2. การถ่ายทอดความรู้เรื่องภาพพิมพ์สีธรรมชาติจากพืชให้กับผู้สนใจ
3. การค้นหาวิธีการพิมพ์ผ้าด้วยสีธรรมชาติจากพืชให้ได้คุณภาพ สีสดทน ทนต่อแสงและการซักล้าง
4. ควรหลีกเลี่ยงการใช้ส่วนต่างๆ ของพืชที่เป็นการทำลาย ไม่ว่าจะเป็นการตัดลำต้น หรือการตัดราก
5. การปลูกพืชให้สารสีให้มากขึ้น การอนุรักษ์พืชพื้นถิ่น นำวัชพืชมาทดลองเพิ่มเพื่อประโยชน์ในการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การวิจัยนี้ได้รับทุนทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช และได้รับความอนุเคราะห์จากกลุ่มผู้ผลิตในการเก็บ ข้อมูลภาคสนาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิมล ปิฎิยุทธ แปลบทคัดย่อ เป็นภาษาอังกฤษ และนักศึกษาผู้มีส่วนในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

บรรณานุกรม

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2549. “เอกสารข้อมูลความปลอดภัย เคมีภัณฑ์ (MSDS).” ศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตรายและเคมีภัณฑ์. กรมควบคุมมลพิษ <http://msds.pcd.go.th/name.asp> (สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2549).
- ประไพ ทองเชิญ. 2548. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยแม่สีธรรมชาติ ในวิถีผ้าพื้นบ้านภาคใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG4720011 (สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2551).
- ประหยัด พงษ์คำ. 2536. ศิลปะภาพพิมพ์ กรรมวิธีแกะไม้. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ปรีชา ปั่นกล้า. 2548. โครงการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามแนวโน้มความนิยมของ ตลาดต่างประเทศ ปี 2547. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนตรา ไชยรัตน์ และก้าน จันทรพรหมมา. 2548. รายงานการวิจัยสีธรรมชาติ จากพืช: การย้อมผ้าด้วยสีสกัดจากเปลือกมังคุดและย่านมันแดง. นครศรีธรรมราช: เครือข่ายการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน สกว. ภาคใต้ตอนบน.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2542. นิทรรศการเชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ชูลัด นิ่มเสมอ: ภาพพิมพ์ - วาดเส้น - สื่อผสม 2496 - 2542. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- . 2545. การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 48 ประจำปี 2545. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

ศิลปกรรมทุนสร้างสรรค์ศิลป์ พีระศรี. 2549. โครงการเชิดชูเกียรติศิลปิน
ยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย รางวัลศิลป์ พีระศรี ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2541. พจนานุกรมศิลปะอังกฤษ - ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สุพัตรา ศรีปัจฉิม. 2548. “แม่สืเอยแม่สืธรรมชาตินผ้าทอถิ่นใต้.” *โลกสีเขียว*.
14 (มีนาคม): 37 - 44.

เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์ และนวลฉวี แสงชัย. 2550. รายงานการวิจัย การวิจัยและ
พัฒนาหัตถกรรม ผ้าบาติก - มัตย้อม กรณีศึกษา บ้านนาขุน ตำบลสระแก้ว
อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครศรีธรรมราช.

อนันต์เสวก เหั่วซึ่งเจริญ และคณะ. 2543. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการพัฒนา
กระบวนการย้อมสีธรรมชาติสำหรับอุตสาหกรรมครอบครัว. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุไร ดวงเงิน. ประธานกลุ่มใบไม้สีม่วง. สัมภาษณ์. 25 สิงหาคม 2550, 29 มกราคม
2551.